

ZEMPLÉNI FÁKLYA

A FÁY ANDRÁS TÁRSASÁG FOLYÓIRATA

TARTALOM:

MITROVICS GYULA: A HALÁL ÉS TRAGIKUM A KÖLTÉSZETBEN.
(ARCKÉPPEL.)

MÁRIASSY-NÉ SZEMERE KATINKA: TUDJA ISTEN. (ELBESZÉLÉS.)

NOVAK SÁNDOR: VERSEK.

ZOMBORY ANDOR: FÁY ANDRÁS KORÁNAK EMLÉKEI.

FARKAS ANDOR: A KACSANDY-HÁZ.

DRAGORITS EUGÉNIA: MAGANYOSSÁG. (VERS.)

ALMÁSY GYÖRGY: FÁY ANDRÁS EGYÉNISÉGE.

FARKAS DEZSŐ: EZ A TE SORSOD. (VERS.)

NOVAK ISTVÁN: NÉPI MAGYARSÁG — EURÓPAI SZELLEM.

BÁLINT BÉLA: JÁTÉK-KÉP ZEMPLÉNBŐL.

FIGYELŐ. — MAGUNKRÓL ÉS EMLÉKEINKRŐL. —

A FÁY ANDRÁS TÁRSASÁG ÉLETE.

II. ÉVF. 4. SZÁM. SZERENCSE, 1943. JÚLIUS HÓ

Mitrovits Gyula
a Fáy András Társaság tb. tagja

A halál és tragikum a költészetben

Irta: Mitrovics Gyula

A bukás és a megsemmisülés tragikus esetekben a legtöbbször halállal végződik. *Utitz* egyenesen azt tartja, hogy csak olyan jelentéget lehet tragikusnak minősíteni, ahol az értékek fájdalom, szenvedés és végül halál útján bontakoznak ki.

Azt, hogy a hősnek meg kell halnia, *Lipps* azzal okolja meg, hogy mivel a tragikus összeütközés megoldhatatlan, el kell vágni végül is a fonalat. A szenvedés és a konfliktus ugyanis ellenkező esetben egyszer végül kiegyenlítődnek, ekkor pedig már nem lehet tragikumról beszélni. Máskülönben ha nem így történnék, a szenvedések végnélküli és befejezetlenül maradt sora egyszerűen borzalmas volna és minden esztétikai hatást lehetetlenné tenne. Hozzátehetjük — anélkül, hogy a halált a tragikum kikerülhetetlen elemének tartanók —, hogy Shakespeare-nél VI. Henrik hármastragédiája a kiméretlen küzdelmek véget nem érő sorával ezt a megállapítást látszik igazolni. De ilyen érzésünk támad akkor is, ha a nagy angol szerző király-drámáit egy végtiben olvassuk.

Továbbmenően még azt is felhossa *Lipps*, hogy a halál útját állja az aféle kérdések végnélküli sorának: mi lenne, ha III. Richárd életbenmaradna? stb. Így pedig a halál — úgymond — arra kényszerít, hogy ne előre nézzünk, hanem hátra, a darab keretei között maradva. De a szenvedés láttára mi nézők sem gyötrődünk tovább, mert mindennek véget vet a végső leszámolás, a halál. Valóban, megnyugtatóbb ránk, mint az életben maradt hősre váró gyötrő bizonytalanság szemlélete. Mint befejezett egész, maradéktalanul mutatja a személyi értékeket egész fennségükben. *Lipps* szerint a halálnak ebben a mindent megtisztító és megmagyarázó hatásában teljesedik ki a tragédia célja és értelme. Szerinte a fizikai halál adja meg ennek a voltaképeni értelmét.

Mindezeket kiegészíti *Volkelt* a halálban rejlő fölemelő lehetőségeknek a vizsgálatával. Ezeket a következőkben foglalja össze: 1. megerősíti a világrendet; 2. mint tisztító folyamat, majd 3. mint a kínzó lételtől való megszabadulás jelentkezik; 4. a hős számára győzelmet jelent, ha általa eléri célját és végül 5. fényt derít a tulsó világra s ezért fölemelő hatású.

A tragikum kérdésében általában eléggé gazdag a magyar irodalom. Ennek körében a halál kérdéséről *Rákosi Jenő* nyilatkozik a leghatározottabban. Nézete szerint „A halál az emberek köztragikum. Az általános tragikum, a halál; a különös sem lehet más, csak a halál. Halál nélkül tehát — mondja Rákosi — nincs tragikum“. Tehát „a művészet, mikor tragikus eseményeket utánoz . . . nem nélkülözheti . . . a halált.“ Ime, a Rákosi véleménye is az, hogy halál nélkül nem teljes a katasztrófa.

De mik a világirodalom klasszikusainak a tanulságai? Hiszen az esztétikai elméletnek meg kell állania a próbát a költői gyakorlat ítélőszéke előtt is. Nem tekinthetjük át az egész irodalmat, de talán elég lesz, ha néhány példára hivatkozunk. A görög klasszikus tragédiák valamennyije sem végződik halállal. Az első *Ödipus-darab* konfliktusából a hős ugyan megvakítva, de élve szabadul ki és a másodikban is természetes halál vet véget életének. Shakespeare VI. Henrikje is két darabon át ússza meg ép bőrrel. De ne menjünk messzire, a mi Bánk bánunk is kikerüli a testi halált, már pedig *Katona* remekét elfogadhatjuk világirodalmi érték gyanánt.

Bánk bán önmagában omlik össze, anélkül, hogy testileg megsemmisülne. A tragédia méltatói kifejtették ennek az összeomlásnak mélységes tragikumát és lesújtó jelentőségét. Ezzel szemben nem állhatnak meg azok az ellenvetések, amelyeket a halállal végződés mellett felhozható érvekből meríteni lehet. Bánk lelki megsemmisülése lezárja a mi számunkra a további gyötrelmek sorát; megerősíti a világrendet, amelynek hitvány képviselői ellen harcot folytatott, de valójában éppen ennek a világrendnek a megtisztítása érdekében. Eléri célját Bánk nem halála által ugyan, de küzdelmével, mely eltávolítja az akadályokat és megtisztítja a levegőt. A lelki összeomlás önmaga számára is befejezését jelenti a küzdelemnek, mert nincs miért tovább küzdenie. Tudat alatt érezzük ugyan, — mivel nincs szó elméjének az elborulásáról — hogy az önkínzás gyötrelmeibe süllyed vissza, de érezzük azt is, hogy erre neki magának is szüksége van, mert csak ezek árán szabadulhat ki ellentmondásokkal teljes helyzetéből, amelybe nemes szenvedélye belehajszolta. Logikus és erkölcsi szükségszerűség ez, melynek konzekvenciáit elviselve, végül is helyzetének fölibe emelkedhetik. Ez azonban már kívül esnék a tragédia körén. Már pedig nem szabad megfélemlenünk a nagy magyar bölcselőnek, *Böhm Károlynak* ide vonatkozó tanításáról: a megítélés alapja csak az

lehet, ami a színpadon történik. A Bánkkal kapcsolatos meggondolások pedig nem annyira tudatalattiak, hogy nem vezethetnek túl bennünket a színmű keretein; nem kényszeríthetnek a Bánk jövőjével való tüzetesebb foglalkozásra. Az utolsó jelenet, midőn a király lovagi mérkőzésre hívja fel neje becsületéért és ehhez ő méltatlannak találhatik, egy nagy leszámolás fináléja, mely pontot tesz a mérlegelés után. Bánk nagy volt, nemes volt fajáért s az élet tisztaságáért küzdött; — mégis eltévesztette számítását.

A belső összeomlás, tehát a tragikum halálnélküli beteljesedése az egyén lelkében dúló belső folyamatok kulminációja. A Bánk bánban elemzői kettős cselekmény párhuzamát emelték ki: a Bánk küzdelmét az ország érdekéért, a királyi méltóság megerősítéséért és saját családi boldogsága megmentéséért, — másfelől pedig az összeesküvőkét. De ha az indikékoknak a mélyére tekintünk, egy harmadik fejlődési vonalat is meg kell húznunk, és ez Bánk tragikus belső küzdelme önmagával. Ezt találóan jellemzi Beöthy. Mint a király helyetlese és képviselője országjárásában arról győződik meg, hogy a király nevével visszaélnék és kifosztják az országot. Látnia kell az udvar dözsolését, mellyel az országból kivont javakat fölélik. Mégis ellene akar szegülni az összeesküvésnek, mikor kiderül, hogy Melinda becsületét is kockára vetették. A király helyetteséből így lesz királygyilkos. De nem érezhet megnyugvást a véres elégtételvétel után, mert lelkének alaptulajdonságát, királytiszteletét, új lángra gerjeszti a király, mikor lovagi mérkőzésre méltatja, ámde környezete erre érdemtelennek itéli, mint királygyilkost. Ezt a vádat önmaga is lesújtva érzi önmagával szemben s így most már lovagi önérzetétől is megfosztja a belső küzdelemnek végső kifejlése.

A belső összeütközések, a lelki harcok mindent fölemésztő tüzeiben a bekövetkező katasztrófának itt nincs szüksége halálra, hogy teljes legyen a tragikum és az általa földidézhető esztétikai hatás. Sőt azt mondhatjuk, a tragikumot teljessé a belső meghasonlás teszi. Machbeth és III. Richárd, az emberi gonoszságok bűnhalmazának képviselői, nem halnának meg egészen, tragikumuk nem volna teljes, ha nem előznék meg náluk meglántorodásuk eddigi életstílusukban; ha nem döbbenének meg ők maguk aljasságukon; ha nem undorodnának meg a fertőtől amiben idáig éltek. Enélkül haláluk lehetne a bosszúnak a munkája, lehetne véres elégtétel, és mégis kitöltetlen hiányt hagyna maga

után, melyet nem követne részünkről megnyugvás. Lélekben kell bűnhődni annak, akit a lélek szennyes indulatai hajszoltak véres cselekedetekre. A halál nem mindig töri meg a lelket, e nélkül pedig még megőrizhetné gőgjét vagy méltóságérzetét. Azért Shakespeare-nél, mielőtt gonosztevőit átadná a földi enyészetnek, előbb mindig ítéletet tartanak azok maguk fölött.

*

A szerző, miután 1928-ban 448. lap terjedelemben megírta *A magyar esztétikai irodalom történetét*, 1940-ben közreadta *A műalkotás szemlélete* címmel rendszers esztétikájának első kötetét 344 nagy nyolcadrét lapon, gazdag illusztrációkkal a Rózsavölgyi-cég kiadásában. Most a második kötetben dolgozik, mely a szép fajairól fog szólni. Ennek egyik fejezete „*A tragikum, mint esztétikai fogalom*” címet viseli. Ennek egy kisebb részét mutatjuk itt be. *Ez az első publikáció, amely napvilágot lát — mutatóba — a készülő munkából.*

Tudja az Isten...

Elbeszélés

Irta: Máriássyné Szemere Katinka

Szerdán nem jó bemenni a városba annak, akinek sietős a dolga.

Mert szerda a hetipiac napja: hat-hét falu kofája igyekszik befelé, olyan az országútja, mintha népvándorlás hömpölyögne rajta. Folyton kerülgetniök kell egymást a járó-kelőknek.

Nehéz szekerek dübörögnek, tűzifával, kukoricával, szénával megrakottan. Van köztük olyan is, amelyen tíz-tizenkét asszony szorong. Ugy ülnek a szekérodalon, mint fecskék a dróton, lábhoz eresztett batyuval.

De legtöbb mégis a gyalogjáró. Feketéllenek, pirosnak, kéklenek a fejkendők végig az úton, kettesével, hármásával, csoportonként. És a hamvasbakötött garabókból ki-kikotyog egy tyúk, ki-ki gágog egy liba. Beeszl az asszonyok tereferéjébe: talán az elítéltek jogával él . . . Ki tudná megmondani?

A Zsuzsi kosarában két kacsá hápog keservesen. Majd meghasad tőle az asszony szíve. Alig mer az előrekötött kisebb kosárba belenézni, amiben viszi őket eladni . . . Most, mikor tojósak . . . Dehát Istenem, sóra, petróleumra, miegyébre csak kell néhány fillér; Margitkának új kis kötényre, Jóskának, Palnak egy-egy ingre . . . és mahónap itt lesz a negyedik, annak is apró holmíra való. A kacsának most jó ára van, a hátán is hoz Zsuzsi vaját, túrót, korai cseresznyét, hazavihet vagy tíz pengőt . . . Igaz, hogy abból még nem telik ki mindez, vásárba se, nemhogy bótba . . .

Zsuzsi fáradtan lépeget. Egész úton számol. Nem telik . . . Robot ez az élet . . . Elnyúvi az embert a gond, még inkább, mint a munka, meg a gyerek . . .

Fáradtan álldogál a piacon is a portékája mögött. Még a szomszédasszonnyal se igen beszélget, pedig falubeliek . . . Nagyné hagyományt árul, meg korai sárgarépat, retket . . . Pálikné szárazbabot, rántanivaló csirkét . . . Kiki ügyel a maga dolgára, a vevő naccságokra, akik megtapogatnak mindent, drágállanak mindent . . . és keveset vesznek . . .

Zsuzsi még alig adott el egyebet, mint egy kis cseresznyét, meg

a vaját rendes vevőjének, a járásbíró feleségének. Szinte reméli, hogy a kacsák nem kelnek el. Dehát akkor hogyan lesz a babake-lengyével?

Hirtelen árnyék vetődik a hamvasra.

— Hogy ez a két kacsa, lelke? — kérdi egy fölényes hang.

— Hat pengő a kettő, nagyságos asszony — felel Zsuzsi kétféle érző szívvel. Kérdőn néz föl a vevőjére. Vadonatúj kalap van a karcsú asszonyon, magassarkú, gyönyörű cipő, finom kabát . . . Selyempongyola látszik alatta . . .

Mesoda finom asszony . . . Szatyor nincs is nála, azt a kis cse-léd cipeli mögötte.

— Mit gondol, lopom én a pénzt? — rikácsol a hölgy. — Én nem hagyom magam megnyúzni, ha telik is kacsapecsenyére . . .

Zsuzsi alig mer szólni. Hogy ez az ára, nem adhatja olcsób-ban . . .

— Maguk falusiak azt hiszik, hogy bennünket be lehet csap-ni . . .

Leírhatatlan gőg cseng a hangjában, mikor azt mondja: maguk falusiak. Nem látja a kövér Csicsónét a háta mögött, most az felel meg neki:

— Ugyan már no, de fölvitte az Isten a dógodat, te Mancsi! — kiáltja hangosan. — Hát téged hun kötött a gólya? Emlékszek én még mesztélábos korodra!

Zsuzsi sóbálvánnyá dermed. Hogy mer Csicsóné így beszélni ezzel a naccságával? Tán téveszti?

De nem. A vevő mérgesen elpirul. Még a festék alatt is látszik. Vállat von és visszavág:

— Nekem bizony fölvitte, maga meg most is ott nyelvel, ahol húsz esztendővel ezelőtt!

Veszi a kacsát és odébbáll sietve. Mert Csicsóné nem hagyná ennyiben . . . Dohog is mögötte:

— No nézze meg az ember a páváját! . . . Mikor lúdnak szü-letett . . . Oszt hogy fölfújja magát! . . . A harmadik szomszédba laktak túllünk, Baróton, mégcsak nem is a magukéba, csak úgy zsellérsoron . . . Oszt hogy főkerült Pestre szógalni, ott cifrázkodott ki ennyire . . . No meg hát igaz is, hogy szerencséje akadt: a Mádi Pista vette el . . .

Zsuzsi leült a hamvasra. Szédült. Mádi Pista! . . . Mádi Pista felesége ez az asszony! . . .

Reszkető kézzel mérte a cseresznyét egy kisfiúnak. Már nem volt sok belőle.

— Nocsak, lelkem, Zsuzsikám, talán rosszul vagy? — Csicsóné közelebb húzódott a megmaradt tojásával. — Sebaj, így szokott az lenni. Nono . . . De rátapintott az epémre az a Mancsi, hogy szakadjon le alatta az uborkafa! . . . Amér módos vasutas az ura, azt hiszi, hogy legalábbis miniszterné . . .

— Hát jó dóga is van — tódított Maros Örzsi, szembe. — Olyan úriházat építettek a Hunyadi-utcába, hogy megnézheti akárki . . .

— Nagy fényességnek nagy ám az árnyéka — legyintett Borcsa néni, errébb terelve pelyhes libuskáit. — Tudjátok is tik, mitül boldog az ember, mitül nem! . . . Nem szeretnék én a Mádi Pista felesége lenni! Még selyemruhába se! (Mi tetszik, naccságám? Ócsó a kis liba! Friss a tojás!)

— Nono, Borcsa néni, kérné csak magát!

— Bizony csak, elhiggyétek. A néném keresztlánya az a kis csitri, aki nála szógál, mesél az olyanokat, hogy csak! . . . Gyerek nincs, oszt a Pista akkor sincs odahaza este, ha szabadnapos . . . Hun iszik, hun kártyázik, oszt mikor hazagyün, olyan goromba, mint a lópokróc! Nem jó vége lesz ennek! . . .

Zsuzsi felállt. Összeszedte az üres kosarakat, felkötötte a háttára.

— Nem vársz meg, Zsuzsi? — kérdezte Nagyné. — Egy útunk vóna!

— Sietek, Lidi néni, Isten áldja!

Lépeget, mint az alvajáró, hazafelé az országoton.

Kering, lüktet benne minden szó, amit hallott. A Mádi Pista felesége ő lehetett vóna. Most ő járhatna selyemruhába. Kis cseléd vinné utána a szatyort . . .

Végignéz kopott kendőcskéjén, kék-festő ruháján. Mintha az üres kosár is nehéz vóna . . .

Igy nem tudja egy leány, mi vár rá. Az egyik mellett jómód, könnyű élet . . . A másik mellett küzdés, munka, gond . . .

Zsuzsi összerenzen. A szíve alatt édes mozdulást érez. Megáll.

— Én Istenem, bűnömül ne vedd . . .

A gyerekeire gondol. Mind a négyre. A jóságos urára. Forró hálaadással kulcsolja össze a két kezét a hamvas csomóján. Aztán megy újra. Lépeget. Most a Borcsa néni hangját hallja:

— Hun iszik, hun kártyázik, oszt goromba, mint a lópokróc...

Zsuzsi csendesen bólínt maga elé. Érezte ő azt akkor is, hogy oka volt annak, hogy nem adta Pistához az apja . . . Csak nem akarta tudni. A szerelem sokszor készakarva csukja be a szemét. Fájt, ha kinyitják.

De nem fájtna jobban, ha felesége lenne és vele bána így?

Bezzeg az ura be sem megy a kocsmába. Minden fillér keresetét hazahozza. Egy hangosabb szót sem hallott tőle hét év alatt...

Az asszony lépeget. Zakatoló szívvel.

Egy ember áll ott, ahol a bánomi dülő beletorkollik az országútba. Vár. Aztán messziről lendül feléje.

Ő az, az ura . . . Itt kaszál az uraság rétvén. Dél alatt kijön ide, hogy arramenőben megölelje. Ahelyett, hogy pihenne . . .

Zsuzsi egy mozdulattal eldobja a kosarakat. Szédült, alázatos boldogsággal simul a karjába. Felzokog mélyről.

— Nono lelkem, édes Zsuzsikám — babusgatja az ember. — Elfáradtál. Nem kellett vóna piacra menni. Ugy-e mondtam? . . . Most begyösz ide a hűvösre. Kipihened magad . . . Édesanyád annyi ebédet hozott, hogy jóllakunk belülre mind a ketten . . . A gyerekek úgylis nála vannak, ráérsz . . . No gyere . . .

És viszi átölelve.

. . . Mit tudja azt a leány, hogy mi vár rá, ha ehhez megy, ha ahhoz megy? . . .

De tudja az Isten . . .

VERSEK

Az idő lombjai

Neveket sodor az Idő,
Politikus, harcos, tudós,
Óh milyen sárgult levelek!

Tova sodródik közöttük
A legbecsületesebb is:
A költő egyszerű neve.

Návjegy is e sárgult levél,
Belépő-jegy a gondolat
Legmagasabb Sionára.
De álca is, ott rejtőzik
Benne szépség, erő, jóság.
Lágy ujjakkal mindegyiket
Ujra létre teremti ő.
Lelkünk ellenmondásait
Küzdelemre büvöli, hogy
A halálban egy magasabb

Lét törvényén kibékítse.
Ha ő szól, a nemzet lelke
Eszmél önmagára s ekkor
Ország-járó gondolatok
Mennek útra útmutatva.
Riasztanak, vigasztalnak.

Világ-ritmus szíve dabban
A költői szent zenében,
Templom-csöndben hallgatjuk,
mint
Rádióját az Istennek.

Ha költő vagy, szegényen is
Nagy úr vagy és hatalom vagy,
De átkozott légy, ha ebből
Egy jottányit is megtagadsz.

Novák Sándor.

Zene a halál után

Ha meghalok, zene legyen belőlem.
Lengedezzek szép kalászos mezőben.
Dalként szálljak fáradt munkás szívére.
Vigyen haza hűs álomnak az éjre.

Fényes hajnal költsön fel a munkára,
Térjünk előbb be az Isten házába.
Ha zsoltárként magamat így elzengtem,
Tovább éljek szép fiatal szívekben.

*Ifjú ajkak rózsá-szirom nyílásán
Ujjongjak a szerelem kinyílásán,
Nyílását vagy hervadását sirassam,
Könnyé váljak kék nefelejts-avarban.*

*Zöld erdőben fuvolázzak, mint szellő,
Lombot tépni a sárga ősz ha eljő.
S ami ellen kerek földön ír nincsen:
Az elmulást költészetté enyhítsem.*

*Havas éjben ha viharként bolyongok,
Nem kell nekem meleg szobán a boldog.
Összeszedném búját-baját a létnek,
Hogy egyszer már felkiáltson az égnek.*

*Ha gyászének lennék olykor, dörögve
Hullnék hantként a nyitott sír-gödörbe,
Földünknek a vakablakát kitérve
Mutatnék fel egy igazibb világra.*

*Vagy csatadal leszek tüzes hajnalok
Loporfüstjén, mely az égre kavarog,
Dalolna a nép, nem egy, de valahány,
És elhálnék a haldoklók ajakán*

Novák Sándor.

Amputálás előtt

— Egy festőművész emlékének —

*A hajnal is megünta már
Széptitni fehér ágyak sorát
S halvány katonák bágyadt mosolyát,
Ha jó üdén, fehér hajékkal
A nővér s betanult részvétellel
Igazitja a gyűrött párnát . . .
Oly hó-mezős fagyos sivárság
Az orvosok fehér kabátja*

Reggeli viziten libegve,
Amint sietnek s kérdik egybe:
„Na, hogy vagyunk?” — Fáj, fáj?
Hát csak hadd fájjon,
„Úgy sem soká fáj, holnap ilyen tájon
Levágjuk.“
— Óh jaj, nem, nem, irgalom!
Hüs lég sóhajtoz át a barakon.
Ajtó zárul s a jó orvos urak
Eltűnnek újólaj,
Orvosságzag marad csak idebenn.

Sok ablakkal — mintha remegne,
Szinte érezni, hallani,
Hogy ott bent halál-hallali
Készül, de még titokban kesereg,
Mint tapintható borzalom,
Deszkává sűrült fájdalom: —
Rejtőzködik a front megett
A kórház.

A festőt másnap délelőtti bevitték
A műtőbe, ahol mint teríték,
Feküdt a márvány-asztalon,
Kinzó szerszám egész halom
S villogó színnü folyadékok tarkán
Sorakoztak egy kis asztalkán.
Körül orvosok és nővérek
Csevegtek, szűrni, vágni készek,
Mindnyájan finoman, nyugodtan.
Csak egy volt, aki a csoportban
Olyan magára hagyva feküdt:
A sebesült.

„Óh, bontsátok ki még egyszer kezem,
Ha fájni is, egyszer hadd érezem!
Még az enyém, még látni akarom
Szegény elmulni készülő karom.

Külön halunk meg, részletekben!
Egész halál nem ily kegyetlen!
Isten veled! De mielőtt
Letép vállamról s elrohaszt a Föld,
Fogj még egyszer kezet balommal,
Aztán . . . no hát jó, el ezzel a lommal,
E lommal, amely lényegem:
Jobb részem voltál, jobb kezem!
Hát soha többé nem fogsz festeni?
Kopott világot dús színekben
Fiatallá, újjá teremteni?
Óh, lehetetlen, lehetetlen!
Nálad nélkül a vonalak,
Melyek mint sugarak zuhognak,
Megdermednek, megállanak,
S a színek jakón haldokolnak!
Iliába szól hozzám az Eszme,
Szavát lelkem hiába érti,
Csak olyan az, miként ha sárba esne
A hó, az égi.
Nem fogom többé a napfény csodáit,
Kék távolát a levegőnek.
Tavasz frissét, az ősz bronz elmulását
Atadni szebben a jövőnek!
Havas fenyőlomb finom rajzolatja
Magát nekem hiába mutogatja.
Gyémánt serlegből hiába itat
Folyó arannyal engemet a nyár,
Lelkem zárkózott, bús, jőzan marad,
És nem tudom színben kiforrni már!
Ti arcokba álcázott lelkek,
Lélek-szobrok, én már föl nem fedezlek!
Te, Szépség! mit szomjas lelkem halálig
Imádva áhít,
Sphynx vagy, ki vakon néz a sivatagba,
Míg forró homok betakarja!
Elmult tőlem a „Szép“ egész világa.
Körüitem már az édes asszonyok
Szánalma — és nem szerelme — zokog.

*De hű maradt egy: szívem legdrágábbja,
Anyám, e szent, én őrző angyalom,
Kit félkarral kell már eltartanom,
Utca-sarkon halkán megállni
S az alamizsnát fej-lehajtva,
Összefogott ajakkal várni!
Halni jobb vón! . . . már csak ő érte élek.
Hát vágjátok hóhér-legények!"*

Novák Sándor.

Fáy András korának emlékei

Irta: Zombory Andor

Fáy András kora: a magyar biedermeier! Talán — több is; emésztő lázak, nagy akarások, forrongó és kiforratlan törekvések korszaka. De minden téren ott lángol a nemzeti érzések nagy máglya-tüze és a „magyar gondolat“ minden áron való érvényesítésének láza. Ez a korszak: történelem, de — költészet is. Kiaknázhatatlan kincses bányája az erőt adó magyar regéknek és legendáknak. Szereplő férfiai: csupa regényhősök; tetteik az époszok és históriás énekek strófáiba kívánkoznak. Még Jókai fantáziája sem volt elég, hogy ezt a kincses bányát teljesen feltárja vagy hogy kimerítse. Boldogok azok, akiknek könyvtárak, múzeumok vagy épen gondosan őrzött családi levéltárak állanak rendelkezésükre! Mennyi szép lelkes történés, esemény bontakozik ki szemeik előtt vagy író tolluk nyomán. Lehet-e valaha mindezeket összegyűjteni, leírni, könyvek gamadájába állítani — egy nemzet okulására és gyönyörűségére? Mindenesetre élvezetes feladat — gyűjtőnek és olvasónak egyaránt.

Magam is foglalkoztam olykor-olykor e korszak emlékeinek gyűjtögetésével. *Lukinich* Imrének, a Nemzeti Múzeum akkori igazgatójának engedélyével és pártfogásával megnyíltak előttem a Széchenyi Könyvtár becses relikviái. Az öreg foliánsok sok értékes adalékot, emléket öntöttek elém, íróasztalomra. Sajnos, az óriási és gyönyörű anyagnak csak kis területére kellett specializálnom magamat; a rendelkezésemre álló kevés idő nem engedte meg a széleskörű és összefoglaló munkát. Különösen e korszak *humora* érdekelt: ezt gyűjtöttem. Napilapokban, folyóiratokban közre is adtam néhány történetet ezekből. Most a Zempléni fáklya illusztris hasábjain közlök egy eseményt, úgy ahogyan azt Szendrői Asztalos József konziliorus uram feljegyzéseiből eltanultam; nem annyira a humora miatt érdekes ez a krónika, mint inkább sajátos magyar levegője miatt. Ha ugyan a referendárius úr igazat írt! No, de egy bécsi „udvari hivatalnok“ csak nem ír le valótlanúságot?!

Az első magyar áldomás a bécsi Burgban.

A pozsonyi diéta, 110 év előtt: 1833. január végán, nagy lelkesedéssel elhatározta, hogy az uralkodó Ferenc császár és király szü-

letésnapjára, hódoló küldöttséget küld Bécsbe. A küldöttség huszonnégy mágnásból és ugyanannyi követből állott; elnöke *Cziráky* Antal gróf országbíró, szónoka pedig *Pyrker* János László, az e griek ősz érseke volt.

Az „országos deputatio“ nagy fényei és díszben „rukkolt“ fel az osztrák fővárosba. Az uralkodó nagyon kegyesen fogadta a hódolatot s *Pyrker* érsek ünnepélyes, latinnyelvű üdvözlő beszéde után megbízta *Reviczky* Ádám gróf magyar udvari főkancellárt, hogy az egész küldöttséget hívja meg — udvari ebédre.

A történelmi nevezetességű ebédet a Burg híres „Rittersaal“-jában szolgálták fel s ezen öfelségét: *Fürstenberg* Egon gróf „Oberceremonien Meister“ képviselte, de jelen voltak azon: *Metternich* herceg és *Kolovrat* gróf „országlárok“, nemkülönben a tábornoki kar, az állami tanács, az udvari kancellária és kamara kitünőségei is.

Amint az ilyenkor történni szokott, a főszertartásmester jóelőre megállapította az udvari ebéd teljes programját, melytől eltérni természetesen senkinek sem szabad. A program szerint az e gri érsek fogja felköszönteni az uralkodót s arra a császár és király képviselője fog néhány szóval válaszolni.

A „pecsenyehordás“ idején a pátriarka korú e gri érsek, valóban ékes *deák* nyelven a magyar nemzet áldását kérte az uralkodóra. Az érsek köszöntője után, ünnepies csendben állott föl *Fürstenberg* gróf s katonás rövidséggel a következő néhány szót mondotta:

— Auf allerhöchsten Befehl Seiner Majestät des Kaisers und Königs, trinke ich auf das Wohl der edlen ungarischen Nation! (Öfelségének a császárnak és királynak legmagasabb parancsára, ürítem poharamat a nemes magyar nemzet üdvére!)

Ami azonban erre következett, azt elszörnyűködve örökítették meg a Burg annálesei. A német nyelvű üdvözlő szavak után ugyanis, mint ha összebeszéltek volna, felpattant az egymással szemközt ülő huszonnégy megyei követ (a mágnások lojálisan ülve maradtak) s egyikük: Vas vármegye követe és alispánja: az öblös hangú *Nitzky* János felkiáltott:

— Most pedig halljuk a mi szónokunkat!

A főszertartásmester rémültében kiejtette kezéből a címeres kést és villát:

— Ez nincs a programban! — akarta mondani, de torkán akart a szó, midőn felállott *Palóczy* László, az aranyszájú borsodi követ s

elmondta az első magyar nyelvű tósztot, mely a Burg termében, hivatalos formák között elhangzott:

— Főméltóságú vendégkoszorú! Igaz, hogy az országos küldöttségi szónok úr ő excellentiája a felséges Urunkat idvezlő köszöntést, a hív magyar nemzet nevében, már megtette, de mivel ezen hív nemzetnek fiai s alattvalói szíve, törvényes királya iránti tisztelet- és szeretettel oly nagy mértékben van eláradva, hogy azt *egyszerre és egyszer* kiönteni nem képes, folytatva őexcellenciája jökívánatait, magyar hő lelkesedéssel aképp kiáltunk fel s felkiált velünk egész Magyarország: hogy miután felséges Urunk, jó királyunk hosszas és dicső országlása ideje alatt, Szent Istvánnak kegyességgel, Nagy Lajosnak hatalom- és jósággal, első Mátyásnak pedig győzelmi trofeumokkal fénylett korszakait már elérte s személyében mind a hármat egyesítette: — engedje a magyar szent Haza fölött örökös Gondviselés, hogy Zsigmond és I. Leopold félszázadig országlott királyainknak uralkodási idejüket saját országlása idejével haladja meg. Isten éltesse és boldogítsa öfelségét! és boldogítsa barátait és szövetségeseit! Ellenségeit és irigyeit pedig, mint a szélvész a száraz pozdorját, törje és zúzza össze! Isten éltesse a felséges magyar Királyt!

A díszes császári lovagterem falai megremegtek a soha nem hallott magyar „éljenzés“-től. Az elképpedt és megrémült főszertartásmester azonban rögtönösen „panaszt tett“ öfelségénél, az engedély nélkül elmondott s meg nem értett tósztt miatt. A császár tüstént maga elé rendelte *Reviczky* Ádám grófot, a magyar udvari kancellárt. *Reviczky* gróf észnélkül rohant *Palóczy* szállására s követelte, hogy a borsodi követ azonnal mutassa be *írásban* az elmondott magyar felköszöntőt.

Palóczy aztán szép diósgyőri papírra letisztázta az elmondott beszédet, aláíratta huszonhárom követtársával, oly megjegyzéssel, hogy szónokuk egy szóval sem mondott sem többet, sem kevesebbet.

A főkancellár, hű német fordításban, felolvasta azt I. Ferencnek, ki méltóságteljes arckifejezéssel végighallgatván, így szólt:

—Das ist ja sehr schön. Sagen Sie ihm, Graf *Reviczky*, dass ich ihm danke. (De hiszen ez nagyon szép beszéd, Mondja meg neki, *Reviczky* gróf, hogy nagyon köszönöm.)

A főkancellár megkönnyebbülve sietett a puritán borsodi kö-

vethet s a következő szavakkal intézte el a nagy nyugtalanságot okozott affért:

— *Azt mondja öfelsége, hogy jól kantáltál a Burgban, barátocskám.*

A magyar tósztnek azonban híre ment a határon túl is és *Eszterházy* Pál herceg, a birodalom londoni követe elkérte az udvari kancelláriáról a beszéd kéziratát s azt angol fordításban a *Times*-ben is megjelenttette:

— Hadd lássák — úgymond — az angolok, hogy nemcsak ők, de a magyar szónokok is értenek a tósztmondáshoz!

A Kacsándy-ház

Irt: Farkas Andor

A felsőzempléni Kohány (ma Kohanovce) kisközségben született Fáy András, ki születési helyéről ezeket írja:

„Kohány egy rónán fekvő kisdud tót falu Gálszécs szomszéd-ságában. Közepén egy csekély, Tarnóka nevű folyócska vágja keresztül, melyet a falucska derekán fahíd, kanyarodásánál pedig egy karfátlan, keskeny padló köt össze. A falu közepén, vadgesztenyék árnyékában áll az ős Kacsándy emeletes ház, melyben én születtem.“

Fáy András szülőháza

Fáy András addig míg iskoláztatására került a sor, részben a szülői háznál, részben Gálszécsen lakó nagymamájánál, Szemere Lászlónénál nevelkedett.

Férfikora idején a Kacsándy-házban sok úri vendég megfordult, köztük számos közéleti kitűnőség.

Mikor Kandóék lakták (Kandó Gábor és neje: Fáy Kata), egy akkoriban tartott egyházkerületi közgyűlés után előkelő társaság verődött össze benne s a társaságban volt Kazinczy Ferenc is. Szemere Pál írja: Csemege után Kazinczy Ferenc felszökven helyéről, tokajival töltött poharát ragadva, a szomszéd khinai szobába vezette

a társaságot. Uraim! — harsogta szokott lelkesedéssel — honunk és irodalmunk egyik dísze, Fáy András e szobában született. Emeljünk poharat e lelkes férfiú egészségeért és hosszas életéért!

A ház ma már romhalmaz. Dienes Adorján társunk társaságunk megalakulása alkalmával az ungvári Gyöngyösi István Irodalmi Társaság nevében írt üdvözlő levelében azt adta tudomásunkra, hogy Fáy András szülőházának már csak az a fala áll, melyre 1886 tavaszán emléktáblát helyeztek el annak hirdetőjéül, hogy az ósdi kuriában született meg 1786 május 30-án Fáy András.

Lehet, hogy azóta az emléktábla is a romok közé került, vagy darabokra törték, mint Magyarországot a trianoni gonosztevők.

A szülőházat ábrázoló több évtizedes kép körítését célozták e sorok.

Szemere Pál feljegyzései szerint: „a kastély egészen olyan volt, mint a mult század derekán épült kastélyok legtöbbször; tágas udvar-téren emelkedik vadgesztenyék és platánok árnyékában, mogorván tekint le az utazóra, mintha neheztelne, hogy a falába rakott emléktáblát észre sem veszi.“

A képen nem látszanak a fák. Talán már a fényképezés idején is hiányoztak a portáról s csak az az egy maradt meg közülök, mely az olvasóval szembenéző falra s az azon elhelyezett emléktáblára veti árnyékát.

Magányosság

A vén tölgyek alatt, ott fenn, a hegycsucson
Napszállta idején gyakran üldögélek.
Innen szemlélem én, csendesen búcsúzóan,
A hűnyő fényekben úszó szép vidéket.

Itt mormol a folyó, tajtékkal habjain.
Kanyarog, kanyarog s a távolba vesz el.
Fény gyul a kis tavak tükördarabjain,
És fenn egy csillag ég: tündöklő égi jel.

A sötét erdőkkel koszorúzott hegyek
Még felisszák a nap utolsó sugarát.
De az Éj tündére már lassan közeleg
S a néma völgyeket ködfátyol fonja át.

A gótikus torony megzendül odalenn.
Az esti ködökön áthömpölyög a hang.
A vándorló megáll: fohászt mond csendesen
És zsong az est ölén a falusi harang.

. . . De ez a hangulat már nem markol belém.
Nem kelt áhítatot. Nem gyújt öröme sem.
Ezt a szép vidéket csak úgy szemlélem én,
Mint az elkárhozott, ki tőle idegen.

Hiába nézem a távoli dombokat
Hajnalban, alkonyon, ha nap vész vagy ragyog:
Elfogja lelkemet egy fájó gondolat,
Egy szörnyű gondolat, hogy: egyedül vagyok.

Mit nekem ez a völgy, viskó, vagy palota?
— Számomra mind: üres. Nincs benne semmi báj.
Mit nekem a folyó, az erdős bérc foka?!
— Hiányzik valaki. És ez az, ami fáj.

*Kezdődjék bár a nap, vagy végződjék, — nekem
Csak semmit tartogat. Oly közönyös vagyok.
Nyugodjék nyugaton, támadjon keleten,
F'elhős, vagy kék egen, — mit bánom a napot?!*

*Ha fentről, ahol a víg égi vándor ül,
Nézhetnék ide le, hol szétömlik a fény:
Mit a szemem látna: ür lenne . . . puszta ür . . .
— Ebből a világból ma mit se kérek én!*

*De talán odafenn, a kék azur fölött,
Hol más egekre süt egy új, valódi nap,
Megmentve testemből mi áldott és örök:
Szép színes álmaim valóra válanak.*

*A Forrás vizétől mámor borul reám.
Ott vár majd a remény s ott vár a szerelem.
És azt az égi jót is fellelem talán,
Mire úgy vágytam itt s minnek nincs neve sem.*

*— Mért is nem szállhatok a hajnal szekerén,
Vágyam gyors szárnyain, feléd, te új világ?!
A porban, idelenn meddig sinylődjem én?
Mit én nekem a föld, a víz, a hegy, a fák?!*

*. . . Összel, ha majd lehull az erdők levele
S a vihar szárnyain egy jobb hazába tér:
Ó, rázz le engem is és vigyél el vele:
Halott levél vagyok, — sodorj el, őszi szél!*

Alphonse de Lamartine u. franciából forította:

Dragorits Eugénia.

Jegyzet: A. de Lamartine született Maconban, 1790-ben. Első műve, Méditations poétiques (Költői elmélkedések) 1820-ban jelent meg. Három esztendővel később a Nouvelles Méditations (Új elmélkedések), majd 1829-ben Harmonies poétiques et religieuses (Költői és vallásos összhang), 1835-ben egy elégikus elbeszélése, a Jocelyn, 1838-ban Recueils (Ahitatok) c. műve jelent meg. Írásait idealizmus és szentimentalizmus jellemzi. Írói, kritikai, történetírói munkásságot is folytatott.

Fáy András egyénisége

Irta: Almásy György

Fáy András külső megjelenését illetően nem volt feltűnő, de igen megnyerő. Egy 1815-ben készült festett képéről „életpiros arc-cal, élénk kék szemekkel tekint ránk. Termete alig középszerű. hang-ja, melynek ezüst csengésére máig is többen emlékeznek, kellemes; társalgása majd érzelmesen gyengéd, majd ötletekkel fűszeres, melyek elmondása közben szelid mosoly ül ajkain; modora szerény, akár öregebbel, vagy előkelőbbel, akár magával egykorú, vagy alantabb állóval érintkezik“. (Egykorú feljegyzés.) E tulajdonságai révén mindenütt szívesen látott vendég volt. Az öreg urakat tudományával, a fiatalokat fel-fellobbanó jókedvével, a nőket pedig tár-salgó ügyességével nyerte meg.

Fáy egyénisége a környezetével igen gyakran szembenállóan fejlődik, ennek mintegy reakciójaként. Az ilyen egyéniségben aztán az akarati elemek eléggé dominálnak. Fáy Andrásban is meglegljük a határozott kiállást, a kitartást és fáradhatatlanságot.

Határozottságával kapcsolatosan említik az életrajzírói, hogy atyja gazdag feleséget kívánt a fiának szerezni, természetesen, mint az ilyen választásnál szokás, a szív jogait nem vette semmibe. Fáy András pedig inkább kész volt mindenről lemondani, semhogy szíve ellenére olyan nőt vegyen el, „kiben még esze is fedezett fel hibá-kat. Az abszolutizmusnak — írja egy későbbi munkájában — egyál-talán nem vagyok barátja“. ¹⁾ Az atyai abszolutizmust is határozot-tan visszautasította; jóideig nem nősült meg. Csak akkor szánta el rá magát, mikor saját akarata és választása szerint házasodhatott meg.

Kitartásával a takarékpénztár alapításánál ismerkedünk meg. Széchenyi is oly kevéssé bízott a takarékpénztár sikerében, hogy csak Fáy kedvéért írt alá néhány részvényt. Hiába! A magyar még nem volt élelmes (és ma?!), s aztán nem is gondolta, aki a kínál-kozó szerencsét visszautasította, hogy mit vet el magától. De végül is Fáy lankadatlan ügybuzgalmának és kitartásának sikerült a rész-vényeknek gazdát szerezni és az Első Hazai Takarékpénztár 1840-ben megnyílt.

¹⁾ Fáy A.: Óramutató. Pest, 1842. 17. l.

A határozottság és kitartás mellett a fáradhatatlanság vonásával is találkozunk nála. Ennek a fáradhatatlanságnak a nyomán termett a sokak által megbámult szélesskálájú műveltsége. „Nem lehet elhatározni, hogy vajjon a zene, melyet hegedűn maga is gyakorolt, vagy a szavalóművészet, melyben az igazgatása alatti színész-nemzedéknek valóságos leckéket adott, vagy az irodalom, a régi klasszikusok, vagy a természettudományok, vagy még a pályákban lévő képzőművészet, a nemzetgazdasági kérdések, a philantropia, az egyházi ügyek, vagy mindezeknél inkább tán a neveléstan és iskolaügy vonzották-e s foglalták el őt nagyobb mérvben?” — írja Zichy Antal egyik levelében 1863-ban. De bámulat fog el bennünket, hogy egy ember ennyi sokfélét képes felkarolni s a dilettantizmuson felül oly széles körben művelni.

Fáy egyéniségének a nagy akaraterő mellett további jellemzője a feltétlen nyíltsága és őszintesége: minden kétszínűség, véleménypalástolás távol áll tőle, ami pedig a politikai életben élőknek erendő bűne, vagy később megszokott lelki kelléke. Nézeteit mindig nyíltan és becsületesen nyilvánítja s ugyanezt másoktól is megköveteli. Semmi sem háborítja fel annyira erkölcsi valóját, mint a kétszínűség és az intrika a politikai életben. A politikai pálya különben sem volt inyére Fáynak. „Azon dulakodások, amelyekre az embereket rendesen hiúságuk vitte rá, a vak tapogatódzás és szenvedély elidegenítették.“²⁾ Ő ezen a téren „nyomott matracnak“ tekintette magát, hiszen ő sohasem azt nézte, hogy miből háramlik reá a haszon, hanem azt kereste, hogy hol élhet igazi és emberi életet és hogy mikor és hol használhat az emberiségnek.

E nyíltság és őszinteség nyomában jár az írói öntudata is. Írói öntudatát a fölényes bölcsesége is táplálta. A kritikusokat általában nem szerette, mert bűnnek tartotta, hogy az író saját egyéniségéből valamit is lealkudjon s a „közhelyeket álműveléssel rakja meg“. A kritikusok iránt táplált bizalmatlanságát is jóízű humorával tette élvezhetővé. Mert ahogyan az egyik meséjében is mondja, a gyorsos tótot addig ugatták a kutyák, míg botjával hadonászott; amint csendesesen állt, egymásután elhallgattak. „Íróársaim! — úgy mond — ekként bánjatok az éretlen gáncsoskodókkal!“³⁾

Ezt a meseírói bölcseséget nem rideg ész, hanem a meleg szív

²⁾ Badics: Fáy A. életrajza. Bp., 1895.

³⁾ Fáy A.: Eredeti mesék. Pest, 1820. 15. l.

adja tollára s ezért nevezték őt mosolygó bölcsnek. Nem a kesergő, nem a bosszankodó, hanem a nyugodtan szemlélődő s mosolyogva tanító bölcs szavai azok és indítójuk az emberszeretet. Életet, színt és melegséget ad egyéniségének ez a bölcs humor. Leginkább talán két mozzanat van, ami a humor iránti érzékét kihívja. Az egyik az, amidőn valaki nem maradt meg a maga életkörében, hanem olyasmire törekszik, ami másoknak a feladata. A másik jellemző vonás, mit e bölcs humor megmosolyog, a lehetetlenségre való törekvés.

A mosolygó, bölcs életstílusát csakis az ösztönös életkedv lendíti előre, amint ezt Fáy Andrásnál is látjuk. Bár sokat csalódik az emberekben, ösztönös életkedve épen marad. Hittel hisz kora felfogásának optimista alapítéleteiben: az emberi haladásban és tökéletesedésben. Az olyan embert, aki a kora közéletében és nemzetének nevelésében oly szerepet vállalt, mint Fáy, csakis életkedvvel telíthetett meg ez a hit.

De nemcsak az emberi haladásban és tökéletesedésben hitt Fáy, hanem lelkének frissességét s rugalmasságát a mély vallásossága is táplálta. A vallásos lelkületére és felfogására éppoly jellemzőek, mint gyönyörűek e sorok: „Nem kívánom a lehetetlent, azt, hogy véges elmémmel a végzés titkaiba hassak; nem tudakolom kétkedve: miért, hogy az egyik halandó oly sokat emel az élet terhéből s a másik semmit? Miért született szenvedni az egyik és örülni a másik? Föllebben egykor egy jobb hazában a kárpit, látni fog a véges szem, s elnémulnak az ajkak a végtelen jóság és bölcsesség előtt“.⁴⁾ Igazi bölcseséget és az isteni akaratban való megnyugvást lehelő szavak. Tudja azt, hogy a végcélra tekintve kell e földi életünkben dolgoznunk, mert a folytonos feszegetése a megfeythetetlen dolgoknak megbénítja erőnket. A nevelés céljának megállapításánál is fontos tényezőnek tartja a vallást. Hiszen „vallás nélkül boldogtalanabb lenne sorsunk az állatokénál, melyeket a visszaemlékezés a multtal, a képzelet a jövővel nem rettegett. A vallás az emberi boldogság eszközeit oly tökéletesen kimeríti, hogy a keresztény ember ha boldogtalan, egyedül csak magát okozhatja“.⁵⁾

⁴⁾ Fáy A.: Béltelky Ház. 70. l.

⁵⁾ Fáy A.: Próbátétel. Pest, 1816. 9. l.

Ez a te sorsod

*Vetés alá törve kemény ősi ugart,
Hajh, sokszor suhogott kezekben hősi hard,
Csillagtépő orkán dühöngött feletted,
S te kenyered magvát temető sírással,
Uj életvárással,
Egyre csak vetetted,
Vérrel tört ugaron,
Repülő táltoson ideszállt magyarom.*

*Halhatatlanságra teremtett az Isten,
Mert belőled ma már egy irmagnyi sincsen,
Ha csak úgy együgyűn fübe haraphatnál,
Elvesztél volna már nyomtalanul régen,
Futócsillagképen,
Muhinál, Aradnál,
Vérrel tört ugaron,
Repülő táltoson ideszállt magyarom.*

*De te most is élsz, mert Isten úgy teremtett,
Hogy a dicsőségnek mezején vágj rendet,
Ott, hol pogány vakság építi a poklot,
Sátáni bölcsesség sötétjébe hullva,
Halál kürtjét fújva,
Mert lelke megbotlott
Vérrel tört ugaron,
Repülő táltoson ideszállt magyarom.*

*Osztályrészed szerint ma távol verekszel,
Villámló haraggal, szívbeli kereszttel,
Isten állított ki serege őrsének,
Hogy rendeléséért hullassad véredet,
Úgy legyen életed
Örök hősi ének,
Vérrel tört ugaron,
Repülő táltoson ideszállt magyarom.*

*Isten katonái, magyarok, honvédek!
Hazáért meghalni sohasem volt vétek,
Tudja ezt már rég a Duna-Tisza tája,
Mert úgy nevededett zengő zivatarban,
Pusztító viharban,
Arpád ősi fája,
Vérrel tört ugaron,
Repülő táltoson ídeszállt magyarom.*

*F'ogsz is növekedni, mert dajkád a vihar,
Az emel magasba tüzes szárnyaival,
S átvisz egy romjait sirató világon,
Hogy szíved egyszer már új életre keljen,
Békén énekeljen
Kalászos rónádon,
Vérrel tört ugaron,
Repülő táltoson ídeszállt magyarom.*

Farkas Dezső.

Játékkép Zemplénből

Irta: Bálint Béla

A Felvidék déli részével együtt felszabadult Boly, Véke és Zé-tény községek népe néprajzi szempontból sok értékes hagyomány őrzője. Különösen kedvelik ma is, gyermekek és felnőttek egyaránt, a különféle népi játékokat. Ünnepek délutánján, valamint szombat délutánokon a falvak fiatalsága a vékei *Paczók* nevű dombon gyülekezik, ott játéktáborokra oszolva késő estig szórakoznak. A férfi nem legkedveltebb játéka a *duplex*.

A játékosoknak csak egy labdára van szükségük. A labdát maguk készítik rongyból. A rongydarabokat gömbalakban egymásra csavarják, egy jókora nagyságú, erősebb rongydarabbal beborítják úgy, hogy a gömb ellenlábás pontjain a fedőrongy összezsavarható legyen. Ezután erős spárgával négyzetes hálózat alakban az egész labdát szorosan bekötözik. A bekötözés sok időt és türelmet igényel, mert a spárga könnyen meglazulhat, ami által a labda veszít kerekedségéből. A már bekötözött labda: *kótya* olyasformán fest, mint a földgömbön a fokhálózat.

A játékosok két csapatra oszlanak, egy-egy csapat 4—10 játékosból áll. A csapat tagjait az ismert sorshúzási formulákkal a csapatkapitányok választják ki a barátsági viszony és az ügyességi szempont figyelembevételével. A játéknak három változatát ismerik:

1. *Kifutós*. A játéktér közepén vonalat húznak. Ezután sorshúzással eldöntik, hogy melyik csapat van „felül“ és melyik „alul“. Az alul lévő csapat a vonalhoz áll futásra helyezkedve, de a felül lévő csapat felé fordulva. A középső játékos kezében tartja a kótyát. A felül lévő csapat kapitánya a vonal középpontjából lemér 6—10 lépés távolságot és ott kört rajzol. Most a felül lévő csapat első játékosa beáll a körbe s várja, hogy a szembenálló, futásra kész csapat középső játékosa kezébe dobja a kótyát. Mikor a dobás megtörtént, az alul lévő csapat valamennyi tagja futásnak ered, a körbenálló játékos pedig elkapván a kótyát, kifut a vonalig és onnan célözva igyekszik valamelyik futó játékost eltalálni. Ha a találat sikerült, újra beáll a körbe és várja a kótya-adást. Mindaddig dobhat, amíg találni tud. Ha a találat nem sikerül, a felül lévő csapat következő játékosa áll a körbe, és így tovább mindaddig, amíg a felül

lévő csapat utolsó játékosa kerül a körbe. Ő most már a csapat reménysége. Ha nem talál, a felül lévő csapat kerül alulra és az alul lévő csapat első játékosa áll a körbe. De ha háromszor egymásután sikerül találnia, akkor „megváltotta“ a csapatot, ami annyit jelent, hogy az ő újabb sikertelen dobása után is a csapat tagjai ismét sorrendben beállhatnak a körbe és újra kezdenek a dobást, vagyis felül maradnak. Éppen ezért a legjobban célzó játékost tartogatják utoljára. A játék befejezése után az a csapat lesz a győztes, amelyik többször volt felül.

2. *Falhozfutás.* Ez a formula abban különbözik az előzőtől, hogy az alul lévő csapat tagjai nem futhatnak el tetszésszerű távolságig, hanem csak a vonaltól 6—10 lépés távolságra lévő kerítésig vagy házfalig. Itt viszont a vonallal párhuzamos irányban szabad mozgási lehetőségük van, hogy a már célzásnak indított kótya elől kitérhessenek.

3. *Álló.* Ez a legtöbb ügyességet igénylő változat. Az alul lévő csapat egyáltalán nem fut, hanem kerítés vagy fal mellett áll, egymástól 2—3 lépés távolságra. A középső játékos onnan adogatja a kótyát a 6—10 lépés távolságra lévő körben álló játékosnak. A körben állónak sem kell tehát futnia, hanem a körből a kótya elkapása után azonnal dobhat. A fal mellett állók a kótya dobási irányát lesik, hogy a találat ellen jobbra vagy balra való homorítással, lehasalással vagy felugrással védekezzenek. Ha a körben álló játékosnak nem sikerül elkapni a kótyát, nem dobhat. Ez a szabály minden változatnál érvényes.

A játékújítók igyekeznek mind több és több változatot kitalálni, azonban ezek mind a három alapformulára épülnek.

Népi magyarság — európai szellem

Irta : Novák István

Új szellemiség hajnalán.

Aligha lehet kétséges bárki előtt is, hogy a körülöttünk kavargó világháború nemcsak területi és politikai változások eredményével fog zárulni, hanem az általános emberi szellemiség történelmének olyan korszakát is megnyitja, amely a világszemlélet egészen ismeretlen, új formáival lesz hivatott körülvenni századunk második felének emberiségét. Ez az új szellemiség, ez a merőben más világszemlélet — már ma is jellegzetesen mutatkozó jegyekből ítélve — forrásában és kiinduló tételében eddig még nem érintett új lehetőségek előtt nyit kaput, mikor kútfőként a népi kultúrát, a népi szellemet, a népi élet természeti adottságait jelöli meg, tételként pedig azt a parancsot állítja fel: vissza az ősök kiindulópontjához, vissza: a népi hagyományokhoz, szellemhez és lelkeséghez!

Ebben az őseredethez való visszanyulásban kétségtelenül sok igazság és helyes meglátás van. Egy világszemléletében és életfelfogásában, erkölcsi, valamint szellemi ítéletformálásában megtámadott emberi közösség szinte ösztönszerűen hajlik vissza anyagi és szellemi világának ahhoz a képéhez, amelyet sajátos egyszerűségében, de mégis mély kultúráltságában az emberi közösség legérintetlenebb rétege, a népi réteg őriz és takargat. Mikor a szellemvilág eresztékei recsegnek-ropognak, jó és biztonságos önmagunk igazi erejéhez, ahhoz a pillérhez támaszkodunk, amely anyagi és erkölcsi világunk igazi hordozója: a néphez.

A magyar szellemi élet változása.

A magyar szellemi élet arcán immár évek óta ennek a sajátos változásnak egyre kiütözőbb jelei mutatkoznak. A szellemi élet törvényeinek bizonytalanná válása a figyelő és aggó lelkek kezében megkongatta a vészharangot. Egy elsüllyedő és szétporló világnézet zürzavaros kapkodásában a riogató hangok egyre erőteljesebben követelték a magyarság szellemi megújulásának általuk egyetlenné ismert azt a módját, amely mindent a népből, a

népi magyarságból és a népi magyarságért tud és akar tenni, áldozni és alkotni.

A népi szellemiség, mint minden új szellemi áramlat, a kizárólagosság igényével lép fel s azt hangoztatja, hogy minden a népi értékelésbe beleillő szellemi megnyilatkozás jó, viszont minden más törekvés céltévesztett, elvakult, sőt az egyetemes magyarság érdekében egyenesen megengedhetetlen, mert katasztrófához vezet. Példákra is hivatkozik ez a szellemiség és — bizonyára rokonszenvelő alapokon — a finn nép nagyszerű teljesítményeit idézi, mondván, hogy a finn szellem azért képes olyan hallatlan erőfeszítésekre, mert gyökerei a népiség östelevényébe kapaszkodnak.

Népi utakon haladó szellemi életünk minden más megnyilvánulást elutasító magatartásában természetesen nem öleli fel az egész magyar szellemi globust. Egy szélesebb látókörű szemlélet — anélkül, hogy ennek különösebb hangot adna, nemes tradíciók birtokában egyetemesebb és a magyarságot meghaladó európai szellemet sugároz. A hagyományok itt a népi vonatkozások mellőzésével Nyugat felé izmosodnak. Hitvallásuk az átfogó, mindent megértő és mindent méltányoló emberiség, amely ebben a felfogásban a történelem európai szellemiségét ápolja s ennek minden értékét és gazdagságát követendő és elérendő célként eszményíti.

A vajudó szellemi élet.

Természetes és kézenfekvő, hogy ilyen kettősség mellett a szellemi áramlatok harca a magyarságon belül állandó összeütközéshez, surlódáshoz és visszavonáshoz vezet. Kérdés tehát, hogy ez a szellemi kettősség és harcbanállás káros-e, avagy értékes a magyarság számára s ha egyáltalában elképzelhető, úgy milyen irányban és milyen módon volna lehetőség az egészséges kibontakozás eléréséhez.

A tapasztalat a korlátokat és szabályokat ismerő vetélkedést egészségesnek és a fejlődést elősegítő jellegűnek ismeri. Ha tehát a népi magyarság és az európai szellem vitájában a korlátokat ismerő magatartás kimutatható volna, minden további nélkül kétségtelenné válna szellemi életünk kettősségének helyes és célravezető volta.

A pillanatnyi helyzetkép azonban nem ezt mutatja.

Említettük, hogy a népi szellemiség kizárólagosságra törekszik, vagyis kárhozza, elítél és semmibe vesz minden olyan magatartást,

amely más mint népi. A tagadásnak ilyen merev és elutasító jellege tehát kizártnak mutat minden olyan értelmű kiegyezést, amely egészséges öszhangba tudná hozni a népi magyarság ezemléletét az európai szellemmel. Ebben a helyzeti adottságban — aligha lehet kétséges — az egyetemes magyarság számára tragikus felismerések és következmények rejlenek.

Az összeütközés tragikuma.

A tragikum egyik fókuszában a történelmi tapasztalat nagy-szerű tétele áll s ez az, hogy szellemi életünk ezredéve alatt a magyar szellemiség mindig európai szellemiséget is jelentett, a magyarság felfogása, világnézete mindig egyenlő volt az európaiság magatartásával, élelátásával, anyagi és szellemi élettörvényeivel. A magyarság dunavölgyi szerepe és jelentősége éppen európaiságában gyökerezett s a történelem folyamán fellépő minden olyan kísérlet, amely a magyarságot az európai szellemiségtől és európai öntudatától el akarta szakítani, a nemzetet létalapjában támadta meg s történelmi rendeltetésének erejét gyöngítette.

A tragikum másik fókuszából pedig az a felismerés sugárzik, hogy a körülöttünk sistergő világégésben s az ezzel szoros összefüggésben álló világszemléleti és szellemi összeomlásban egyedüli biztos alapot kizárólag népi erőkészletünk nyujthat, mert hiszen nyilvánvaló, hogy az az európai szellem, amellyel magyarságunk eddig összeforrott, a világhátrétegek befejezésekor a porondon fog maradni s az új európai szellemiség arcát ma még a jövőnk kiszámíthatatlan ismeretlensége takarja.

Fönnmaradásunk egyetlen biztosítéka népességünk. Azonban az is cáfolhatatlan történelmi tanulság, hogy az európai szellemiség hordozása nélkül nem magyar a magyar sora, a magyar élet és a magyar hivatástudat.

A megoldás.

Mi lehet e kétfős tragikum megoldása? Kétségkívül semmi más, mint annak felismerése, hogy a népi szellemü magyar élet-szemléletnek el kell ismernie az európai szellemiség ma még élő és hatni tudó adottságait. A népi magyar szellemnek úgy kell kiformalódnia, hogy össze tudjon simulni a nemes értelemben vett és a jövő számára feltétlenül átmentendő európaisággal, az európai szellemnek azzal a formájával, amely annyira sajátja és jellemzője volt

földrészünk anyagi és szellemi képének, hogy éppen ez adta magasan megszabott értékét a föld minden más szellemiségével való viszonylatában.

Ha a magyarság képes lesz ennek a szintézisnek megvalósítására, úgy nemcsak önmaga számára nyit utat a jövő felé, hanem olyan szellemi missziót teljesít, amely — éppen az európaiság átmentése révén — örök hálára fogja kötelezni az emberi szellem minden történelmi tényezőjét.

FIGYELŐ

A „PONYVA“ KÖRÜL.

A Magyar Zenei Szemle júniusi számában egy cikk jelent meg *Vikár* Gyula tollából „A zenei ponyva ellen“ cím alatt.

A cikkíróval tökéletesen egyetértünk abban, hogy a „ponyvát“ valamiképen el kellene hallgattatni, el kellene égetni, hogy ne kompromittálja a magyar zenei lírát. E cél elérése érdekében Kelemenné Péterffy Ida állítólag törvényjavaslatot sürget. Készséggel hozzá tudnánk járulni a sajtószabadság korlátozásához, a preventív cenzura életbeléptetéséhez, a nevezési díjakkal egybekötött, polgári hasznot hozó országos dalpályázatok és „nótaolimpiászok“ betiltásához, melyek nem eredményeznek egyebet, mint a törtető diletánsok startolását és garasainak centripetális gurulását a rendezőség zsebei felé és semmiesetre sem jelentenek nyereséget a magyar zenei kultúra szempontjából.

De ha a törvényhozás csakugyan a cenzura bevezetésével próbálná megoldani ezt a kér-

dést, vajjon eléretnék-e a cél. Nézetünk szerint: nem. A film-mutatványokra is van cenzura, gyakorolja is az OMB, s mégis kerül a világot jelentő vászakra olyan mutatvány, hogy a jóízű nézőt hányinger környékezi.

Véleményünk szerint a zenei ponyva törvényhozási úton ki nem selejtezhető. Ezt a selejtezést (nevezhetjük gazirtásnak is) a közönségnek kell elvégeznie. De a közönség – *Vikár* szerint – műveletlen és ízléstelen, mert „néki éppen olyan jó a Balázs, Fráter stb. nóta, mint a Marika és Pannika, vagy a többi ezekhez hasonló sláger“.

Tévedés. Annak a közönségnek, melynek „jó“ a Balázs, Fráter stb. nóta, nem jó a Marika, Pannika s a többi „sláger“. Sajnos, hogy a magyar társadalom töredéke csak az, amely ebben a vonatkozásban, mint értékmérő, szóhajóhet. Töredéke. Mert ritka ma az a magyar család, mely őrzője, konzerválója a régi rőtás és nótermő úri világnak, amelynek körében magyar muzsikát sze-

retnek és művelnek. Magam is muzsikálgatok néha. (Évről-évre kevesebbet.) Kedvenc darabom a „Dunántúli furulyás“ és néhány más gazdátlan zenei alkotás. Ezeken kívül az általam szerzett s szövegeimre mások által komponált nótákat muzsikálok. Évtizedek óta nem történt meg vendégszerető háznál, hogy valamelyik vendég arra kért volna: muzsikáljak már el egy jó magyar nótát. De arra sem kért senki, hogy Kodály és Bartók által összegyűjtött, *húsz magyar népdalból* mutassak be egyet-kettőt.

A magyar nóta nagy közönsége egy kicsit meghalt. Tessék hallgatóni lányos házak ablakai alatt, mikor muzsikaszó szárnyal ki rajtuk. Ha a magyar zene szerelmese az, aki hallgatózik, Arany „Ágnes asszonyát“ fogja idézni és felfohászkodik: Óh, irgalom Atyja, ne hagyj el! — Tessék helyet foglalni egy kávéházban Budapesten, ahol pl. Bura Sándor vagy Pertis Pali muzsikál magyar nótákat. Kik hallgatják? A „fényes urak, asszonyságok nevetgélnek, beszélgetnek, hisz ők erről nem tehetnek“.

Megállapításom az, hogy a magyar zenei életet az utóbbi időben megfertőzték, az

úri magyar társadalom ízlése megromlott, de ezt a fertőzést és ezt a romlást nem az új magyar, nem a régi betyárnótához és pásztornótákhoz hűtlenné vált „nótaszerzők“ okozták.

Amit Kodály és Bartók összegyűjtöttek és feldolgoztak, legyen és maradjon nemzeti kincs, jusson be az ősi népzene a nemzeti műveltség középpontjába.

De mi — részben képzett, részben kevésbé képzett, — de fejlett ízlésű, intelligens magyar muzsikával foglalkozó és magyar muzsikát termelő szerzők tiltakozunk minden olyan törekvés ellen, mely bennünket elhallgattatni kívánna. Mi nem értünk, de használunk a magyar zenei életnek. Mi nem állunk útjában a népdal reneszánszának.

Az, aki a ponyva ellen hadakozik, a mai nótaszerző nemzedék beérkezett tagjairól említést ne tegyen. Ha elhallgattatni akar szerzőket, átadjuk neki a névjegyzéküket.

Vikár Gyulának van még egy másik életrevaló gondolata: az, hogy az összes iskolafajok és iskolatípusok népdalkiadványokkal láttassanak el.

Ez lényegileg azt jelentené, hogy a jövő nemzedék térjen vissza a népköltés gyöngyeihez

(többek közt talán a betyárélet-hez is), a közösség kincseihez, dacára annak, hogy a népköltés feljegyzései relativ értékűek. Térjünk vissza ahhoz a népköltészethez, melynek dalosai „ugyanazon dallamra más és más szöveget, ugyanazon szöveghez más és más dallamot énekelnek.“

Ám legyen úgy, ahogy Vikár kívánja. Lássanak el minden típusú és minden fajtájú iskolát magyar népdalkiadványokkal. Tanítsák a nagyreményűeket Ádám és Molnár professzorokhoz, ezekhez a nagyszerű emberekhez hasonlítható tanerők. Százat egy ellen, hogy a kezük alól kikerült füttyös legény már szabadságának első napjaiban rá fog gyujtani Dóczy, Pete, Dankó, Balázs, Mászáros vagy Bathó nótájára s a tanár urak és a tanító urak, akik esetleg furulyán mutatták be tanítványaiknak, hogy milyen pompás népdal fakadt a bikla alatt dagadó ormánysági keblekből, a bujdosó segénylegények szánombánomjából, vagy az alföldi juhász egyszerű szerelméből, falhoz fogják vágni a furulyájukat. (Igen, egyet meg lehet csinálni: a kötelező népdalkiadványokkal a zeneiskolákat látni el, hogy a zenélő diákság megis-

merkedjék a magyar népdalkultusszal.)

Az idő halad és haladása közben minden változik, csak az anyatermészet nem. Változnak az emberek, változik az ízlésük. A régi népszínműveket szereti a cikkíró? Tessék akkor besétálni vasárnap délután valamelyik színházba, vagy a mi ziba s megállapíthatja majd, hogy mind a kettő tömegizlést szolgál.

Mi, nótatermő értelmiség, a ponyva tárgyalása közben nem érezzük magunkat érdekelteknek, mert nem ponyvát teregetünk, de gyolcsot repdestetünk magyar nótáink szárnyain. Ha azonban a pásztorok, betyárok, bakák által szerzett népdalokban nemzeti kincs rejlik, engedjék meg nekünk, a nemzeti érzést gondozó intellektuereknek, hogy a nép dalos fiai közé furakodjunk a magunk nyakatekert melódiáival, mert talán a mi szívünkben is teremnek magyar dalvirágok, ha nem is az ősrégi dallamok hangrendszerére nyomán.

Ha pedig csakugyan szükséges az az általunk elképzelhetetlen nagytakarítás, amelyre egyébként a tisztavirág-életű slágerek miatt nincs különösebb szükség, tessék az exotikus, groteszk, hangtorzító képességű

„szerszámok“ megszólaltatását ihehetetlenné tenni, mert már eddig is mérhetetlen károkat okoztak a nemzeti táncok kultúrájában.

A „ponyva“ ügyét pedig nem a törvényhozás, nem az iskolai oktatás, de egy megújult, tisztalevegőjű, szebb, magyarabb és kultráltabb nemzeti élet beköszöntése fogja elintézni, ha a magyar Isten is úgy akarja.

F. A.

TALLÓZÁS

EGY ÚJABB FÁY-EMLÉK
A SÁROSPATAKI
KÖNYVTÁRBAN.

Fáy István államtitkár úr pataki látogatása alkalmából egy könyvet ajándékozott a főiskolai könyvtárnak, melyet Fáy András kis gimnazista korában nevelőjétől kapott. A nevelő, Sinka Mihály, az oktatás eszközei közé a nádpálcát is besorozta, emiatt írja az emlékül adott könyvbe Fáy: Vigye patvar ötet. A könyv címe: Muzeális Introductio in lingvam latinam. Berolini, 1778. A következő beírások vannak benne: Elül: Andreas Fáy, belül: Ezen könyvet Sinka Mihály Kedves Tanítványának Fáy Andrásnak örök emlékezetnek okáért ajándékozta. (Fáy kezeírása: Vigye

patvar ötet.) Ugyane lapon fent: Michael Sinka comp Budae l fr. 55.

Végül ez van írva és festve Fáy kezétől: Timor Dei est initium Sapientia. Muzelius. Est Andreae Fáy Ao 1798. die 13 Decembris.

*Hic liber est meus
Testis est Deus
Qui illum quaerit
Nomen hic erit
Andreas natus
Fáy vocatus.*

EGY ALIG ISMERT
KOSSUTH-VÉLEMÉNY A
SÁROSPATAKI
FŐISKOLARÓL.

Ismeretes, hogy Kossuth Lajos 1819—20-ban a pataki főiskola hallgatója volt. Ekkor történt a Kövyvel való összejövedése. Erről bőséggel lehet olvasni. (Többek közt a Pataki diákvilág anekdotikájában is.) Most egy másik adalékra hívom fel a figyelmet. A Pesti Hirlap 1841-iki évfolyamának 856. hasábján olvassuk a következőket:

„E lapok szerkesztője is a sárospataki főiskolában hallgatván a törvénytudományt, sokkal melegebb hálával érzi magát a derék tudományos inté-

zethez csatoltatva, mintsem ne sajnálnánk, hogy a törvényhallgatók számát a korhoz képest felényinél is alábbra kell leolvadtnak szemlélnie (. . . bár hiszi, hogy javítások vannak a tanítási rendszerben). A magyar magánjog terén megbecsülhetetlenek voltak a halhatatlan nagy tanító (Kövy) érdemei, de a nyilvánjogból alig tanított valami, a jog filozófiája éppen nem, sem a római jog, sem a jogtudomány critica historiája, sem összehasonlító jogtan, sem Erdély magán- és nyilvánjogáról, a büntetőjogból is, úgyszintén semmi sem tanított. Kutató és vádló rendszer a büntető jogban melyik a normális állapot, bírói eljárás, bizonyítványtan, javítórendszer, börtönügy, büntetési filozófia, esküdtbírók, nyilvánosság . . . ezeket privát docensek tanítsák, ha nincs pénz rendes tanárra! A főiskola hajtsa be a pénzeket!”

Ime, milyen világosan látja Kossuth az akkori jogi oktatás hiányait s meg is jelöli a megoldás módjait, amit például ma a Pázmány egyetem is alkalmaz. A református dogmatica tanításánál, felkért előadókkal hirdettet előadásokat. Kossuth már száz évvel ezelőtt ajánlotta

ezt. Hisszük, hogy ez adalék még szorosabbra fűzi Kossuth és a főiskola közti kapcsolatot.

KÖLTEMÉNY, MELYNEK VALÓSÁG AZ ALAPJA.

Ismeretes vers Aranytól: A vén gulyás temetése. Fekete szekéren viszi ki, 36 ökör húzza, előtte a gulya, mögötte a ménes. Két pap kíséri. Fátyol az emléken. E történet valóság. A Vasárnapi Ujság 1855. évf. 64. lapján olvashatjuk: Rendkívüli temetés. A tetétleni pusztan Csonka Márton nevű száz esztendősz gulyás halt meg, Elek F. úr szolgálatában, kinek nagyapjánál is gyakorolta a gulyás mesterséget. Olyan szertartással temették el, aminek híre aligha be nem futja a egész világot, minél messzebb, annál inkább megtoldva, foldva. A temetés vasárnapra esett, az egész vidékről nagy sokaság gyült össze. Szokatlan temetés volt. Egy szekér feketével volt bevonva, arra tették a koporsót, 48 ökröt fogtak elé. Minden ökörnek fekete fátyol lobogott a szarván. A szekér előtt ment az egész gulya, a koporsó után ment a tenger nép, azután az egész város.

EGY ÉRDEKES NÉPSZOKÁS.

Nyársalásnak hívják azt a népszokást, amely szerint disznóöléskor megjelennek a sühanc gyerekek s a következő rigmust éneklék:

Hangos visitásra

ébredtünk ma reggel,

Mert bátyámuramhoz

böllér jött ma reggel.

Elvágta a hízó

kövér vastag torkát

És csinált sok kolbászt,

szalonnát, meg hurkát.

Orrunkat egész nap

jó szag csiklandozta,

Jobb is a jó kolbász,

mint a kelkáposzta.

Kívánom, fogyasszák

el jó egészséggel,

De gondoljanak ám

ma a szegény néppel!

Nyársamat ne hagyják

egészen üresen!

Az Isten mindenkit

sokáig éltesen!

E népi mondókáról a Zemplén monografiájában nincs szó. Érdekes volna tudni, él-e még e tájon és hol?

G. J.

MAGUNKRÓL

ÉS EMLÉKEINKRÓL

A VELEJTEI HALÁLDOMB. Van szülővárosom: Újhely szomszédságában, a rudabányácskai határban egy erdőség-borította hegy: a Lóhalál. Bizonyosan azért nevezték el így, mert néhány rudabányácskai fuvaros lovából ezen a hegyen dőlt ki a pára.

Van a Kassa felé vezető úton egy domb: a velejtei. Hadd keresteljem el Zemplén földjének ezt az átkozott púpját, az alábbi történet alapján, Haláldombnak. Ezen a dombon valamikor régen egy ember felakasztotta magát. Ezen a dombon . . . Hadd mondjam el, hogy mi történt ezelőtt 24 esztendővel, 1919 nyarán. Abban az időben, mikor a trianoni hóhérok pribékjei elvágták Újhelyt Budapeستől, mikor Zemplénben újságot nem írtak, mert a város akkor kezdett kábulatából magához térni s a magyar toll beszenneyezetten szégyenkezett rejtekhelyén, ahová a hazátlanok elől menekült. Ám hallgassanak megátalkodottan erről az esetről a zempléni krónikások, én félre tolok azt a ködfátyolt, melyet az agyonhallgatás borított a velejtei dombon történtekre.

Akkor takarodott a szernyödör nihilébe a másik nagyobb arányú nihil (ha van a nihilnek fokozata): a kommün.

A cseh megszállás óriás darabot özönlött el Újhely életteréből. A városra nehezedett, fojtogató kezével a gazdasági blokád.

Tennem kellett valamit, hiszen akkoriban a város első szolgálója voltam. Kassára kell menni Enoch francia tábornokhoz, a mindenható nagyúrhoz, trónja előtt – bizonyára azon terpeszkedik – térdre kell hullni s úgy esdekelní a városomat agyonnyomorító gazdasági blokád megszüntetéséért.

A tábornok elküldte értem a gépkocsiját. Hárman ültünk fel rá: *Meczner* Tibor, hogy a tolmács szerepét töltsé be, *Szeszlér* ödön, hogy mérnöki szakértelmével legyen segítségemre.

Kassa felé két útirányban lehet elindulni: Pálháza és Velejte felé. A gépkocsivezető a velejtei útirányt választotta, mert arra felé már

határcölöpöket vertek. Úgy gondolta talán, hogy ebben az irányban már „hazai földön“ roboghat velünk. Nem robogtunk, de száguldottunk. A virtuóz soffőr meg akarta mutatni, hogy egy órán belül Kassán tesz le bennünket. Hamarább tett le, de nem Kassán. Velejtén tett le. A velejtei dombon.

Száz kilométeres sebességgel rohant velünk az autó.

Mikor a velejtei dombon lefelé iramodott, egy szekér került elébe, szintén lefelé tartván. A sziréna hangját a szekér gazdája nem hallhatta, mert mikor 60—80 lépésnyi távolságra kerültünk a háta mögé, egy jobbra elágazó útnak fordította lovait.

A szekér útunk keresztvonalába került.

A soffőr elvesztette lélekjelenlétét. Nemcsak fékezett, de fordított is a volánon.

Rettenetes katasztrófa színhelye lett a velejtei domb.

Az autó megfarolt és felborult. Mecznert és engem kiröpített, Szeszlért maga alá temette, — hálistennek, élve. Ha a gumiköpenyem gombjait le nem szakítja a lendítő erő, nem irhatnám meg e sorokat.

Feltápáskodtam. Balkezem feje figyegett. Szeszlér az autó alól kiáltott: Emeljétek fel!

Az autó alól vérhullámok hömpölyögtek. A virtuóz soffőr és egy cseh őrmester vérpatakjai. Szörnyethaltak. A harmadik cseh vállban a kulcsontját törte.

Segélykiáltásunkra kirohantak a velejtei parasztok és felemelték az autót.

Szeszlér kirohant alóla s az útszéli árokban elájult.

Bevezettek a közeli jegyzői lakba. Lefektettek. Egy pohár snapszot kértem, mert magam is alélt voltam. Nem volt, hoztak egy pohár bort. Kiürítettem. Aztán azt mondtam az én útitársaimnak: Barátaim, velünk volt a magyar Isten.

Felejthetetlen drága barátom: Chudovszky Móric gipszelte be eltört balkaromat. A kórházban négy virágcsokor színei mosolyogtak rám. Ma sem tudom, hogy kik küldték ezeket a virágokat. Akárkik voltak, áldja meg őket az Isten, hiszen kevés virágot kaptam én életemben és még kevesebb babért.

Nem érdemeltem meg azokat a virágokat. Csak a kötelesség útját akartam megfutni szülővárosom szolgálatában.

Farkas Andor.

BATHÓ JÁNOS JUBILEUMA. Társaságunk zeneszerző r. tagja: Bathó János elérte 70-ik életévét. E forduló alkalmából a sárospataki tanári kar is üdvözölte. A Tárczy Árpád gimn. igazgató által írt és sokszorosított üdvözlő levelet nekem, egykori tanítványának is megküldötte.

Nem tudom, miféle értelme volt ennek a fűzfapoétákhoz illő hírverésnek, mert erre Bathó Jánosnak semmi szüksége nincs. Egy eredménye azonban volt a levél szétküldésének: az, hogy olvasása közben újra láttam, igen újra viszontláttam a fiatal Bathó Jánost. Nem a bohém Bathót, de a zenetanárt, a dalköltőt, a dirigentst. Láttam a pataki főiskola imatermében, mikor az ifjúsági ének- és zenekar együttesének élére áll, hogy bemutatkozzék Pataknak. Egy hatalmas orgonába csapni készül, melynek minden billentyűje, minden hangja mintha egy-egy láthatatlan idegszállal az ő karmesteri pálcát szorongató, meg-megremegő tenyerében futna össze.

Idegfoglalkoztató látvány: a finoman remegő kéz, a fekete ébenfa pálcikával . . . Frakkja redőtlen, ingmelle vakít . . . Félköralakban a tanári kar, a városi notabilitások. Az egyenes padsorokban pedig a városi polgárság, a kispataki gazdák és iparosok elitje, főiskolaí diákok, képezdészek.

A pódium impozáns látványt nyújt. Akár egy operaházi zenekar, mely mintha Beethoven IX-ik symphoniáját készülné előadni. Némán áll Bathó. Elhálnak a torokköszörülések, elhallgatnak a hegedükön helyes stimmet kereső pengetések, a gordonkás alsó C-je egy utolsó ívvel helyére kanyarodik. Talán Czelder Orbán nagybőgője mordult rá.

Fuvola, harmónium, brácsák némává válnak. A légyzúgás is hallható. Magasba lendül a karmesteri pálcá. Bathó kitért karjai félmagasságban megállnak . . . Jobbjával hipnotikus hatású „varázspálcája“ 64-ed hangjegyeknek megfelelő ütemben remeg . . . A remegés egyszerre megszűnik. Amint elindult, biztos varázsvonalakat írva lendül s minden mozdulata után — mintegy hatalmas orgonából — törnek elő a hangok, melyek nyomán a zeneértők hátán is borzongás fut végig . . . A varázspálcá nyomán elindulnak a piánók, a pianisszimók, mezzoforték, a forték . . . Jön a decrescendo s egy intésére belefuródik növekvő erővel a primbasszus, a szekundtenor, primtenor, majd kinyílnak a szopránok és altok zsilipjei s Bathó finom idegei a hangforrásokkal összeölelkezve előhozzák

és szárnyaltatják a zenei hangok legnemesebbjét: az emberi hangot . . . Zeng, száll, szárnyal a „Magyar Dal“ . . . Tombolnak a hangforrások, lenyügöző, harmonikus hangorkánban . . . Ismét decrescendó . . . Mindig halkabb és halkabb a zsongás és varázspálcája amint lefelé ível és egy pillanatra megáll, elötör a már azóta régen sírbahanyatlott Lenkey felejthetetlen és utánozhatatlan szubbasszusának morajlása . . . A morajlást átveszi az egész kar és átlágyul finom dongókarrá, melynek bársonyos meleg kelyhéből menyeyei szárnyalással felcsendül egy ártatlan gyermekszoprán, rövidnadrágos testvérbátyám hangja: „Hol vagy István király“ . . .

A kép változik és a Pásztor Sámuel emlékhangverseny, melyet az emlékmű felállításának céljára Bathó rendezett, minden mozzanatóval elem tárul.

Baritonja ekkor lenyügözte a hallgatóságot. Jean Regnault legendáját énekelte Farnos Dezsőtől. Azután sorra elem ragyognak sorozatos és forró sikereinek emlékei. Kimagasló eseményei voltak ezek Sárospatak és messze vidéke zenei életének. Bathó koronázatlan, koszorútlan hőse lett aztán a magyar dalnak. A főiskola aulájában bizonyára márványrelif fogja egykor megörökíteni a „Válásra int immár az óra“ felejthetetlen diákballagását.

Menyes sikerei színhelye Patak, de fájdalmainak és porigsujtottságának tanuja is Patak, ahol él és egyszer meghalni fog.

Novák József.

A FÁY ANDRÁS TÁRSASÁG

ÉLETE

KÉT ÉV. Társaságunk f. évi február hó 19-én harmadik életébe lépett. — Mire tekinthet vissza és mire várhat?

A naptár szerinti két esztendő mindenestre hozott részére valamennyi biztató örömet is, úgy erkölcsi, mint anyagi vonatkozásban. Hozott gondot, csalódást, tehát tapasztalatokat is. Az utóbbiakból éppen eleget. Hogy ezek közt a felemelők és örvendetesek, vagy a le-sujtók és elkedvetlenítők vannak-e többségben, minek szóljunk róla. A mi örömeinket és csalódásainktól kevesen értik, s akik értik, azok úgyis tudják azt — vagy, miután be nem avatottak, legalább is sejtik —, hogy miket mondhatnánk el a hátunk megett levő két esztendő történetéből.

Nem tartjuk időszerűnek létfenntartási gondjainkról beszélni. Visszatartanak ettől a rendkívüli idők, amelyek belátásra és hallgatásra köteleznek mindenkit, aki ma aggodalommal nézi az igazi nemzeti kultúra sorsát. A megsúlyosbodott életviszonyok, éppen azoknál, akikre számítanunk lehet, a mult rombolásai az ízlésben, együttérzésben, egyetakarásban, kölcsönös bizalomban és szeretetben: mind olyan jelenségek, melyek hatásairól tudnánk talán írni, de a ma fennálló elszomorító helyzeten sem őszinte szókimondással, sem ostorpatogtatással, sem könyörgéssel nem változtathatnánk semmit.

Hogy a rosszindulat, a tettett közöny vagy éppen a botor irigység-e az, mely a remény dudorászó dalát is ajkunkra szeretné fogyasztani, nem kutatjuk. Ha találkozunk valakivel, akinek hajónkban volna a helye, de nincs még a közelében sem, jobbkat nyújtjuk neki hűvös parolára és nem sanda szemmel nézünk rá.

Zemplén társadalmának velünk szemben tanusított magatartására az a megjegyzésünk csupán, hogy a nevezetes, sőt óriási többség csak hadd pihenjen továbbra is a mi szerény műhelyüinktől meszsze eső áldott heverőn. Nem kísérletezünk azzal, hogy lezavarjuk

róla. Ezidőszerint egyszerűen csak várunk és remélünk. Reméljük, hogy a zempléni társadalom kultúraltabb és magyarabb része még idejében felismeri kulturális jelentőségünket és azt a maroknyi tábor, melyet magunkénak mondhatunk és egyszer hozzá szegődik.

Addig is, míg ez megtörténik, bízunk a *magas Kormány eddig hálásan tapasztalt s remélhetően meg nem fogyatkozó atyai gondoskodásában.*

Addig is, míg fordul az időjárás, talán-talán megleszünk valahogyan. Ha kedvezőtlenre fordul és az eddigi kormány-támogatás is megfogyatkozik, elindulunk többször emlegetett propaganda-utunkra, s ha kell, átlépjük Zemplén határát is. Segítsenek meg bennünket e vállalkozásunkban az Isten katonáiból alakult és harcban álló seregek.

FÁY ANDRÁS SZÜLETÉSNAPJÁN, május 30-án, úgy tavaly, mint az idén, szerettünk volna néhány kegyeletos órát áldozni a nagy magyar emlékének. Tavaly elnökünk módot keresett a Gálszécsre, illetőleg Kohányba vezető út egyengetésére, de fáradozása nem járt eredménnyel, mert az út egyik szakaszát szlovákok őrzik. Még azt sem sikerült megtudnia, hogy áll-e még a kohányi szülőháznak az a fala, melyre a Fáy-emléktáblát ragasztotta a hálás utókor. — Az idén Társaságunk székhelyén: Szerencsen akartuk az évfordulót megünnepelni első nagygyűlésünk megtartásával és Fáy-serlegavattással. A nagygyűlés tárgysorozata kimagasló eseményt ölelt volna fel: *Harsányi Zsolt* tb. elnökünk székfoglalóját, a serlegavató beszédet az esti órákban *Preszly Elemér* titkos tanácsos, Társaságunk alapító tagja mondotta volna. Mind a ketten kész örömmel vállalkoztak arra, hogy megjelenésükkel a mult kódébe világító Davylámpa fényét sugárzóbbá tegyék, de úgy a nagygyűlésnek, mint a serlegavatásnak el kellett maradnia, mert bár ünneplő szándékunkat még március hóban publikáltuk a Zempléni Fáklya utolsó rovatában, május 30-án kellett megtartani a szerencsi hősi emlék leleplezési ünnepségét (nehogy a hősök emlékét Szerencs közönsége egy évben kétszer ünnepelje) s ugyancsak május 30-án változatlanul kellett maradnia a mozi műsorának. Ezt a műsort a lucrum cessans megtérítésével megváltoztatni módunkban nem állt. (Előadásainkat t. i. a Rk. Kultúrházban szoktuk megtartani, amely megalakulásunk óta mozgófényképszínházzá alakítottatott át.)

A fiaszó miatt nem szégyenkezünk, mert semmi okunk rá. Csu-

pán afeletti őszinte sajnálkozásunknak adunk kifejezést, hogy Társaságunk kulturális jelentőségét, munkánk értékét éppen azok nem ismerik fel kellő mértékben, akik hozzánk legközelebb állnak. s hogy — tapasztalatunk szerint — folyóiratunk sem a legkedvesebb olvasmányuk. Lehet-e felkelteni a szántóvető figyelmét arra, hogy feje fölött milyen szépen dalol a pacsirta, ha őt a pacsirtaszó nem érdeklí?

ELMARADT a BUDAPESTEN TERVEZETT „ZEMPLÉNI EST.” Március 30-ra tervezte a Közművelődési Egyesületek Szövetsége és a Fővárosi Népművelési Bizottság. Elnökünk Budapestre utazott, mert arra kérték, hogy segédkezzék a műsor összeállításában. Utjának más célja is volt, t. i. az, hogy tévedéseket igazítson helyre, mert a hozzá intézett levélben Fedák Sári, Dékány András, Zathureczky Ede zemplénieknek voltak feltüntetve, holott egyikük sem az.

A Népművelési Bizottsággal az a megállapodás jött létre, hogy Társaságunk elnökén és tb. elnökein kívül három költő társunk kap szerepet az esten. Elnökünk elintézte a reábizottakat, csupán Mécs Lászlót nem sikerült megnyernie a nagybőjt miatt. — Így került zátonyra a zempléni est ügye. Miután elnökünk az előkészítés fáradságos munkáját elvégezte, megjött a Népm. Bizottság értesítése, mely szerint Mécs és b. Nagy akadályoztatása miatt a zempléni estet elhalasztották. Ezt úgy is lehet értelmezni, hogy Budapesten Mécs és b. Nagy nélkül zempléni estet tartani nem lehet. Mi azonban az est iefűvását egyszerűen annak tulajdonítjuk, hogy a rendezőség sztárok fellépése nélkül az est sikerében nem bízott. Erre enged következtetni az a körülmény, hogy Fedákot és Zathureczkyt is szerephez kívánták juttatni, mert ugyan milyen vonzóerőt gyakorolhat a pesti közönségre a zempléni mezei kultúrhadak soraiból kikerült együttes! — Szomorú élet ez a magyar kulturális élet. A vidéki színigazgatók csak úgy tudnak telt házat összehozni, ha egy-egy előadásra pesti sztárokat szerződtetnek. Az a benyomásunk, hogy a zempléni est rendezősége is eszerint a recept szerint akart eljárni. Lehet, hogy igaza van. De ebben az esetben nem a nagy igényűek kielégítéséről van szó, de arról, hogy a divatnak, a hóbortnak hódolni kell, ha teljes sikert akarunk. Mi a magunk részéről ilyen sikert nem kívánunk. Nem ambiciónk a sztárok társasága az összehozandó együttesben, ha nem is félünk tőlük. Nem ambiciónk az sem, hogy elnéző mosolyokkal fűszerezett jóindulatú tapsokat kapjunk olyanoktól, akik elegáns

öltözékben odaadóan figyelnek, de keveset értenek belőlünk s a viharos tetszésnyilvánítást a sztároknak tartogatják. Mi nem restelkednénk amiatt sem, ha félház előtt bontanánk ki szeredásunkat. Ismerjük Budapestet, de ismerjük, kiáltó szerénytelenséggel jelentjük, magunkat is, s éppen ezért az a szerény kívánságunk: ne méltóztassanak bennünket túlságosan foghegyelni. Őszintén szólva nem fog fájni nekünk túlságosan, ha Budapesten be nem mutatkozhatunk, hiszen ideérezzük a szíve dobogását.

TÖRZSTAGJAINKHOZ.

Az 1942—43. irodalmi élet folyóiratunk e számával befejeztük.

Kérjük összes törzstagjainkat, hogy a mellékelt csekk-lapon évi tagdíjaikat — *a hátrálékosok a hátrálékkal együtt* — a legrövidebb idő alatt postára tenni szíveskedjenek.

Ha vannak törzstagjaink között olyanok, akik az 1942—43-ik évfolyam valamelyik számát meg nem kapták volna, tudassák az elnökséggel (Taktaszada).

Azokat, akik ezidőszerint még nem számítanak törzstagjaink közé, de az 1942—43-ik évf. számait elfogadták, legyenek kegyesek szintén postára tenni az évi tagdíjat s e kérésünk teljesítése esetén törzstagjaink közé belépetteknek fognak tekintetni.

A törzstagság 3 évre kötelező.

Az évi tagdíj 6 pengő.

Újabb törzstagjaink névsorát folyóiratunk legközelebbi számában közöljük.

KÖNYV- ÉS KÉZIRATTÁRUNK számára, a folyóiratunk 1942. évi december havi számában felsoroltakon kívül a következő művek kerültek társaságunk birtokába.

A Vallás- és Közoktatásügyi Minisztérium adományaképen:

Mátrai László: Élmény és mű. *Petőfi*: Utirajzok. *Szegfü Gyula*: Mi a magyar? *Kállay M.*: A legújabb líra. *Haraszty Emil*: 1. A tánc története. 2. Zenei formák. *Szerb Antal*: Angol irodalom kistükre. *Pukáczy György*, *Várady Imre*: Német, francia, olasz irodalom kistükre. *Glaczkároly*: Velence multja és művészete. *Luttor Ferenc*: Róma. A város a történelem tükrében. *Babits*: Dante. *Magyar Bálint*: A százéves Nemzeti Színház. *Genthon*: Budapest multja és művészete. *Balassa Bálint*: Istenes énekek. — A képzőművészet iskolája. — *Madách Imre*: Összes művei. *Bisztray Gyula*: Színházi esték.

Finta Zoltán: Valaki ismeretlen. *Fekete Lajos* válogatott költeményei. A Vörösmarty Társaság évkönyve. Fehér vár. *Csuka Zoltán*: Életív. *Antal Gábor*: Spanyol versek. *Pálincás László*: A renaissance Magyarországon. *Vörös Márton*: Pécs. *Domanovszky György*: Magyar paraszt butor. *Tápay-Szabó Gabriella*: Magyar úri himzés. *Valló István*: Győri képeskönyv. *Medriczky Andor*:: Budapest régi fürdői. *Palásthy Marcell*: Út a domboldalon. *Bisztray Gyula*: *Szabó T. Attila* és *Tamás Lajos* tollából: Erdély magyar egyeteme. (Erről a ragyogó műről folyóiratunk 1942. december havi számában külön cikkben emlékeztünk meg.)

A Vallás- és Közoktatásügyi Minisztérium *előfizetése* következtében az ország nagyobb városaiban létesült kulturális egyesületektől kapjuk a szerkesztőségünkben megjelenő folyóiratokat.

Ezek: *Koszorú*. (A Petőfi Társaság Közlönye.) *Sorsunk*. (A Pécsi Janus Pannonius Társaság folyóirata.) *Erdélyi Helikon*. (Az Erdélyi Szépmíves Céh irodalmi szemléje.) *Pásztortűz*. (Folyóirat, Kolozsvár. Reményi Sándor alakítása.) *Kalangya*. (A Délvidéki Magyar Közművelődési Szövetség szemléje.) *Vigilia*. (Possonyi László által szerkesztett folyóirat.) *Győri szemle*. (A győri Kisfaludy Irodalmi Kör folyóirata.) *Irott kő*. (Vas vármegye és Szombathely város Kultúregyesületének folyóirata.)

Ezeket a folyóiratokat beköttetjük, könyvtárunk könyvsorozatába állítjuk.

A fent felsorolt műveken kívül könyvtárunk még a következő művekkel gazdagodott: *Szinyei-Merse Jenő*: Város és falu magyar kultúrája. *Ambrózy Ágoston*: Matolay Etele emlékezete. (1910.) A transvaali kérdés. (Naville Eduard.) 1901. Ambrózy Nándor emléke. 1920. Thuránszky György. 1921. Tokaj-Hegyalja. 1932. Szőlőhegyek védőszentjei. 1933. Voltaire és a Tokaj. 1934. Magyar zenekedvelők. 1937. Apponyi. 1937. A szerző adományai. *A dr. Panka Károly* által szerkesztett Pataki Krónika három füzetben. A szerkesztő adománya. *Cornides Lili*: Birike. Mese. A szerző akvarelljeivel tarkított kézirat. *Novák Sándor*: Erdély szenvedései a nagy háborúban. A szerző adománya. *Árokháty Béla*: Szenczy Molnár Albert és a genfi zsoltárok zenei ritmusa. 1934. A jugoszláviai református új énekeskönyv lelki képe. 1940. *Kozma György*: A leveldi Kozma-család története. 1940. A beregmegyei kaszinó százéves története. 1941.. Elnökünk adományai. *László Andor*: Versek. 1905. Elnökünk adománya. *Gulyás József*: A

sárospataki bölcsészeti akadémia története. 1942. Gyöngyösi Irodalmi Társaság évkönyve. 1918—1942. Délvidéki Magyar Közművelődési Szövetség évkönyve. 1942—43. Kemény Zsigmond Irodalmi Társaság: Erdélyi hirmondók. (Évkönyv.) *Komáromy Lajos*: Fáy András mint pedagógus. Adatok Magyarország bővebb ismertetésére. *Fáy András* 1854-ben megjelent művének új kiadása. Adományozták a kiadók: az Első Magyar Általános Biztosító Társaság és a Pesti Hazai Első Takarékpénztár. *Fejes István* összes költeményei.. Gulyás J. dr. adománya.

FOLYÓIRATUNK E SZÁMA EGY HÓNAPOT KÉSETT. Megjelenését szándékosan késleltettük. A Társaság irodalmi évét ugyanis véglegesen úgy állapítottuk meg, hogy *október hótól a következő év július haváig tartson*, hiszen nekünk is szükségünk van egy kis vakációra, mint a többi nevelő munkásoknak. E szám késleltetésének tehát az volt a célja, hogy a Z. F. II. évfolyamának utolsó száma oly időpontban jelenjen meg, mely közelebb van a következő irodalmi év első hónapjához: októberhez.

A szerkesztőbizottság elnöke:

FARKAS ANDOR.

A bizottság tagjai:

MOSOLYGO JÓZSEF, MARTON LÁSZLÓ, ZOMBORY ANDOR.

A szerkesztésért és kiadásért felelős: *FARKAS ANDOR.*

Szerkesztőség és kiadóhivatal: *TAKTASZADA.*

Nyomatott: Ludvig István könyvnyomdájában Miskolc, Rákóczi-utca 18. Tel. 18—69.

Zempléni Fáklya

a Fáy András Társaság kiadásában jelenik meg. — Minden cikkért írója felel. — A folyóiratot a társaság tőrzstagjai tagilletményként kapják, az évi 6 pengő tagsági díj befizetése ellenében.

Megjelenik: október, január, április és június hónapokban.

E szám az 1942—43. irodalmi év utolsó száma. A harmadik évi 6 pengő tőrzstagdíj esedékessé vált.

Csekk-számla: 8.

A II. évfolyam tartalomjegyzékét októberi számunkkal küldjük.

